

ХРОНІКА

Юрій Латиш (Київ)

Міжнародна наукова конференція «Public History. Історія у публічному просторі»

Публічна історія (public history) – відносно нова галузь історичної науки, яка виникла у США в 1970-х рр. у межах так званого «публічного повороту» («public turn») як відповідь на зростаючий інтерес до історичних сюжетів. Тексти професійних істориків були складними й незрозумілими для звичайних людей. Водночас популярними ставали книги істориків-аматорів, які часто займалися міфотворчістю. Публічна історія покликана збалансувати ці крайнощі – підготувати фахівця-історика, здатного доступною мовою репрезентувати сучасні наукові здобутки. В Україні, де, з одного боку, існує постійний інтерес суспільства до власного минулого, а з іншого – історією регулярно зловживають і маніпулюють політики та журналісти, поява істориків – публічних інтелектуалів видається вкрай важливою. Особливо зростає роль публічної історії під час російсько-української війни, адже ворог використовує минуле для виправдання своїх дій.

Організована історичним факультетом Київського національного університету ім. Тараса Шевченка міжнародна наукова конференція «Public History. Історія у публічному просторі» відбулася в онлайн-режимі 20 травня 2022 р. Відповідно до програми було заплановано участь 127 науковців, викладачів, аспірантів, студентів і школярів – членів Малої академії наук (МАН), які представляли 6 країн Європи та Північної Америки.

Відкриваючи конференцію, заступник декана історичного факультету КНУ ім. Т.Шевченка д-р іст. наук *Тарас Писничний* наголосив на провідній ролі істориків-інтелектуалів у побудові векторів розвитку українського суспільства.

Завідувач кафедри історії світового українства КНУ ім. Т.Шевченка д-р іст. наук, проф. *Володимир Сергійчук* у вітальному слові підкреслив, що в умовах «гарячої війни» склалася ситуація, яка потребує протидії розгорнутій проти України історичній «гібридній війні». З вітальним словом до учасників конференції також звернулася завідувачка відділення історії Київської МАН *Софія Сивенко*.

Пленарне засідання відкрила доповідь д-ра іст. наук, проф., декана історичного факультету КНУ ім. Т.Шевченка *Івана Патриляка* «“Хто в кого землі украв?»: як написати історичний текст для публічного вжитку (на прикладі деконструкції тез російської пропаганди)».

Доповідь «Відродження антиінтелектуалізму в США: на прикладі проекту фактчекінгу газети “Washington Post” під час президентських виборів 2016 і 2020 рр.» представила доц. школи інформаційних студій Університету Вісконсін-Мілуокі (США) і школи інформації та медіа Зігенського університету (ФРН) *Марія Гейр*. Вона була підготовлена у співавторстві з проф. департаменту історії *Томасом Гейгом* та аспірантом школи інформаційних студій *Стівеном Свенсоном* з Університету Вісконсін-Мілуокі. Дослідники встановили, що за часів президентства Д.Трампа в газеті було зроблено понад 30 тис. неправдивих заяв,

причому наголос робився на недовірі до експертів та інституцій, просуванні постправди й антиінтелектуалізму.

Докторка іст. наук, професорка КНУ ім. Т.Шевченка *Тетяна Орлова* висвітлила тему «Публічна історія в Австралії: досвід для України». Ця країна є одним з основних центрів дослідження публічної історії у світі. У доповіді було розглянуто діяльність Австралійського центру публічної історії при Сіднейському технологічному університеті, часопису «Public History Review», а також особливості їх роботи у цифрову еру під гаслом: «Історія для публіки, про публіку, разом із публікою».

Власними враженнями та емоціями від перебування в окупованому Ірпені поділилася докторка іст. наук, професорка Державного податкового університету *Ірина Верховцева*. Вона також виступила з доповіддю «Русский мир як мирський фашизм: традиційні соціальні практики “довгого ХІХ ст.” та імперська свідомість росіян», в якій доводила, що у селянській Росії фактично запроваджувалася соціокультурна матриця «російського світу» з тоталітарними практиками у формі загального контролю селянського загалу над кожним зі своїх членів.

Канд. іст. наук, доц. КНУ ім. Т.Шевченка *Юрій Латиш* у доповіді «Схвильований інтелектуал: російсько-українська війна та загрози для Німеччини очима Юргена Габермаса» розглянув питання про роль та функції публічних інтелектуалів у суспільстві, дискусії в німецьких інтелектуальних колах щодо підтримки України, а також проаналізував, чому Ю.Габермас хоче зберегти «постнаціональний» і «постгеройський» менталітет німця та боїться «українізації» Німеччини.

Заступниця директора Луганського обласного краєзнавчого музею (Львів) *Маргарита Мартиненко* представила доповідь «(Не)збережена пам'ять / усна історія (з досвіду роботи Луганського обласного краєзнавчого музею)», в якій йшлося про використання усної історії в музейній практиці та про досвід музею, який, починаючи від 2014 р., уже вдруге стає переміщеним.

Кандидатка іст. наук, заступниця директора з наукової роботи Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д.І.Яворницького *Валерія Лавренко* висвітлила діяльність освітнього музейного хабу під час російсько-української війни, розповіла про волонтерські і просвітницькі проекти.

Надалі робота конференції продовжилася у шести секціях. Секцію «Публічна історія та історична пам'ять. Комеморативні практики в Україні та світі» відкрила доповідь кандидатки іст. наук, старшої викладачки Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна *Анастасії Боженко* «Модернізм (не)кусається, або Як порозумітися з радянським минулим». Канд. іст. наук, доц., докторант Запорізького національного університету *Віктор Дроздов* представив дослідження «Радянські комеморативні практики на західноукраїнських землях у 1939–1941 рр. (за матеріалами регіональної преси)». Д-р іст. наук, проф. Національного університету «Острозька академія» *Віталій Яремчук* виголосив доповідь «Public History в Польщі: основні дослідницькі проблеми». Зарубіжний досвід комеморації було висвітлено у виступах кандидатки іст. наук, старшої викладачки Донецького національного університету ім. В.Стуса *Євгенії Пшеницької* «Комеморативні практики в Хорватії щодо війни за незалежність 1991–1995 рр.» та студента Національного університету «Києво-Могилянська академія» *Володимира Литвина* «Комеморативні практики, як складова частина публічної історії в США та Великій Британії». Стипендіатка Міжнародного Вишеградського фонду з Варшавського університету (Польща) *Тетяна Мосійчук* розкрила питання «Народний меморіал “Немцов міст”: (не)потрібна пам'ять». Інформаційний потенціал часопису «Дніпрові хвилі» в дослідженні історичної пам'яті Катеринославщини початку ХХ ст. розглянув студент Дніпровського національного університету ім. Олеса Гончара *Сергій Сільванович*. Постать гетьмана П.Скоропадського у сучасних українських публіках проаналізував студент КНУ ім. Т.Шевченка *Вадим Радчук*. Аспірантка Кам'янець-Подільського національного університету

ім. І.Огієнка *Лариса Підгірна* виступила з доповіддю «Українці міжвоєнної Туреччини 20–30-х рр. XX ст. в сучасних комеморативних практиках». Практики комеморації в Україні, присвячені жертвам політичних репресій радянської влади, розглянула студентка КНУ ім. Т.Шевченка *Вікторія Плахотна*. У низці доповідей висвітлювалися питання пам'яті про Другу світову війну, трагедію Голокосту. Аспірантка Українського католицького університету *Тетяна Банах* розкрила питання «Публічні дискусії про масові вбивства 1943 р. на Волині та відзначення їх 60-х роковин у 2003 р.». Відображення Другої світової війни в комеморативних практиках етноконфесійних груп Харкова, Донецька, Дніпра та Запоріжжя висвітлив студент ХНУ ім. В.Н.Каразіна *Святослав Чегринцев*. Із доповіддю «Енвайронментальне прочитання місць пам'яті: дерева як свідки Голокосту» виступив студент КНУ ім. Т.Шевченка *Юрій Поліщук*. Учень-член МАН (Київ) *Данііл Бендер* проаналізував історичну політику незалежної України щодо трагедії Бабиного Яру. Студентка ХНУ ім. В.Н.Каразіна *Варвара Кабаргіна* висвітлила проблему «Пам'ять про євреїв в урбаністичних просторах сучасної України (на прикладі Харкова, Одеси, Дніпра, Запоріжжя та Донецька)». А студентка того ж вишу *Влада Сабадаш* представила доповідь «Образ “дружби та єдності” українського і російського народів: компаративний аналіз політики пам'яті в Україні та Росії в 2014–2022 рр.».

Секція «Публічні інтелектуали в модерному суспільстві» працювала над питанням про роль інтелектуала у сучасному світі. Ст. викл. Ужгородського національного університету *Сергій Ганус* представив дослідження «Між кабінетною вченістю та публічною історією: позиціонування німецьких істориків в часи пізнього Просвітництва та раннього романтизму (друга половина XVIII – початок XIX ст.)». Кандидатка іст. наук, старша наукова співробітниця Інституту історії України НАН України *Ольга Гончар* виголосила доповідь «Публічний інтелектуал XIX ст. (Микола Костомаров)». Актуальні суспільно-політичні процеси як фактор публічної інтелектуальної діяльності одеських учених-істориків на початку XX ст. розкрив канд. іст. наук, доц. Одеського національного морського університету *Валерій Левченко*. Тему «Іван Крип'якевич як публічний інтелектуал» висвітлила кандидатка іст. наук, доцентка КНУ ім. Т.Шевченка *Інна Мороз*. Студентка цього ж вишу *Олена Костржевська* зробила доповідь «Ідея публічного інтелектуала в творчості Германа Гессе». Наукові співробітниця Інституту архівознавства Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського проаналізували архівні фонди відомих науковців. Доповідь *Марини Коломієць* було присвячено фонду металурга Івана Федорченка, а *Катерини Папакіної* – мовознавця Елі Співака. Внесок в американську науку Георгія Кістяківського розглянула студентка КНУ ім. Т.Шевченка *Ірина Шевчук*. Учениця школи №49 (Київ) *Юлія Шаравська* висвітлила роль академіка Олександра Палладіна в розвитку науки в Україні.

На засіданні секції «Музей – простір публічної історії» докторка іст. наук, зберігачка фондів Приватного музею костюма та стилю «Victoria Museum» *Оксана Силка* розповіла про комеморативні практики в діяльності цього закладу. З доповіддю «“Новий музей” як інститут сучасного і майбутнього» виступила докторка політ. наук, професорка КНУ ім. Т.Шевченка *Тетяна Горбань*. Канд. іст. наук, асист. Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича *Микола Глібіщук* представив дослідження «Велика війна 1914–1918 рр. мовою експонатів Чернівецького обласного краєзнавчого музею». Тему «Історична залізниця та ретропотяг як публічний музейний простір» розкрив канд. іст. наук, головний фахівець АТ «Укрзалізниця» *Олег Фесовець*. Кандидатка іст. наук, доцентка Державного університету «Житомирська політехніка» *Марина Кругляк* висвітлила історію музеїв морозива в Італії та США, а студентка цього ж закладу *Дарина Кузьменко* виголосила доповідь «Феномен замків-музеїв». Студентки Одеського національного морського університету присвятили свої виступи місцевим музеям: *Анна Мурашко* презентувала дослідження «Музей – простір публічної історії (на прикладі Палеонтологічного музею Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова)», а *Дар'я Стратієвська* – «Приватні музеї Одеси як простір публічної історії (на прикладі Одеського

муніципального музею особистих колекцій ім. О.В.Блещунова)». Аспірантка КНУ ім. Т.Шевченка *Ліза Маркіна* виголосила доповідь «Сучасність або традиційність в історико-археологічному музеї нового формату». Студентка цього ж університету *Дар'я Воробйова* присвятила свій виступ проблемам збереження історичної спадщини на прикладі Чернігівщини, а студент *Ігор Мондронюк* – мистецьким виставкам як простору для історичних дискусій. Про сучасні віртуальні музеї світу розповіла студентка Державного університету «Житомирська політехніка» *Ірина Велика*. Завершилося засідання секції виступом канд. іст. наук *Ігоря Усатенка* (Вінницька академія неперервної освіти) «Музейницька діяльність осередку “Брама Гродська-Театр NN” в контексті розбудови міської ідентичності мешканців Любліна».

Засіданні секції «Історія в медіа та масовій культурі» відкрилося доповіддю докторантки Софійського університету св. Климента Охридського (Болгарія) *Магдалини Властанової* «Протистояння Сходу і Заходу під час холодної війни в комедії “Один, два, три”». Канд. іст. наук, доц. Харківського національного університету будівництва та архітектури *Вадим Ільїн* висвітлив регіональний вимір Української революції 1917–1921 рр. в подкасті «П'ятеро з ломбарду». Використання інформаційних технологій впливу на свідомість у контексті російсько-української війни стало предметом дослідження канд. іст. наук, доц. КНУ ім. Т.Шевченка *Сергія Набоки*. Аспірант Національного університету біоресурсів і природокористування України *Андрій Сорокін* присвятив свою доповідь комеморації постаті М.Грушевського на шпальтах газети «Київський університет». Студентка КНУ ім. Т.Шевченка *Маргарита Дяченко* висвітлила міфологізацію російськими медіа історії України (2014–2022 рр.). Кандидатка іст. наук, архівістка Центрального державного архіву-музею літератури та мистецтва України *Оксана Бублик* розкрила тему «Мисткині ХХ ст. на інформаційних ресурсах ЦДАМЛМ України». Предметом дослідження аспіранта Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова *Михайла Самофатова* стала «Європейська економічна спільнота в публічній історії в Італії». Про медіалізацію публічної історії розповіла студентка КНУ ім. Т.Шевченка *Маргарита Філіпенко*. Публічну історію у віртуальному просторі України проаналізувала студентка цього ж вишу *Наталія Сандригось*, а студент *Андрій Карпенко* висвітлив зображення Голокосту в масовій культурі. Студентка Кременецького медичного фахового коледжу ім. А.Річинського *Софія Швалюк* виголосила доповідь «Популяризація імені Арсена Річинського в публічному просторі», а студент КНУ ім. Т.Шевченка *Ігор Бучма* розглянув науково-практичну конференцію «Модель ООН» як прояв історичної пам'яті.

Секція «Локальна історія: практичний вимір» розпочала свою роботу з доповіді докторантки Софійського університету св. Климента Охридського (Болгарія) *Іви Тошкової* «Роль локального історичного контексту в регіональних міжнародних відносинах». Кандидатка іст. наук, доцентка КНУ ім. Т.Шевченка *Оксана Сморгевська* представила дослідження «Комеморації Чорнобильської трагедії: Іванківщина Київської області». Канд. іст. наук, наук. співроб. Яготинського історичного музею *Сергій Михайленко* розкрив тему «Яготин у суспільно-політичному житті України ХІХ – поч. ХХ ст.». Міждисциплінарний огляд структурного устрою парафій Марамороської єпархії в 1690–1750 рр. став предметом розгляду аспіранта Ужгородського національного університету *Олександра Монича*. Кандидатка іст. наук, доцентка, докторантка Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова *Наталія Громакова* виголосила доповідь «Польський краєзнавчий рух як чинник формування національного символічного простору наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.». Вплив клімату на землеробство в Буджаку в ХІХ ст. розглянув канд. іст. наук, доц., краєзнавець *Андрій Шевченко* (Одеса). Студент КНУ ім. Т.Шевченка *Михайло Громовий* висвітлив тему «Кропивницький: місто з неочікуваною назвою». Предметом дослідження студентки цього ж вишу *Юлії Сулими* став проект «Локальна історія» як зразок практичної реалізації й популяризації локальної історії. А студентка *Марина*

Білокінь представила доповідь «Козацька рада Правобережної України – локальний опір чи спроба останнього антибільшовицького повстання?» Наук. співроб. Національного музею космонавтики ім. С.П.Корольова (Житомир) *Сергій Бовкун* присвятив виступ прадіду Ф.М.Достоевського – священику з містечка Янушполя. Аспірантка Глухівського національного педагогічного університету ім. О.Довженка *Богдана Карабін* проаналізувала газетні публікації краєзнавця М.Пономаренка як елемент публічної історії. Архіваріуска архіву Львівського національного університету ім. І.Франка *Ірина Омелюх* висвітлила тему «Дозвілля й розваги пізньорадянського міста (на матеріалах Львова)». Традиції благодійництва в Роменській жіночій гімназії стали предметом дослідження учениці Роменського ліцею №2 (Сумська обл.) *Поліни Штирбу*.

На засіданні секції «Українська діаспора та збереження історичної пам'яті українців» начальниця відділу освіти виконавчого комітету Помічниської міської ради (Кіровоградська обл.) *Ніна Семашко* представила доповідь «Симон Петлюра як ідеолог діяльності української еміграції». Аспірантка Львівського національного університету ім. І.Франка *Анна Вахнянин* висвітлила реакцію радянських органів держбезпеки на проведення I Світового конгресу вільних українців. Канд. наук із фізичного виховання і спорту, доц. Національного університету фізичного виховання та спорту України *Олексій Лях-Породько* розповів про спортивний фронт української діаспори. Канд. іст. наук, завідувач сектору ЦДАМЛІМ *Ігор Резнік* проаналізував документи представників української діаспори з особових фондів цього архіву. Студент КНУ ім. Т.Шевченка *Ілля Коваль* розглянув досвід ірландської діаспоральної політики як приклад для України, а студентка цього ж університету *Аліна Кучер* дослідила розширення правового поля стосовно закордонних українців та національних меншин. Студентка Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Т.Шевченка *Юлія Садова* виголосила доповідь «Тематика української державності 1917–1921 рр. в історіографії української діаспори як чинник збереження національної ідентичності». Наукова співробітниця Музею гетьманства (Київ) *Аліна Фрусевич* висвітлила роль української діаспори у формуванні цього закладу як «місця пам'яті». Студентка КНУ ім. Т.Шевченка *Анастасія Кратюк* розповіла про заснування та перші роки діяльності Комітету українців Канади, а студентки *Єлизавета Смертюк* і *Катерина Чернявська* – про допомогу української діаспори від початку широкомасштабного російського вторгнення в Україну.

Конференція продемонструвала значний інтерес дослідників і громадськості до публічної історії, перспективність її вивчення та викладання в нашій країні, потребу подальшого розвитку освітніх програм із публічної (практичної) історії та історії світового українства у КНУ ім. Т.Шевченка. Доповіді учасників будуть опубліковані в електронному збірнику конференції. Відеозаписи доступні на YouTube-каналі кафедри історії світового українства КНУ ім. Т.Шевченка.